Erling Amble:

# Da jeg var barn

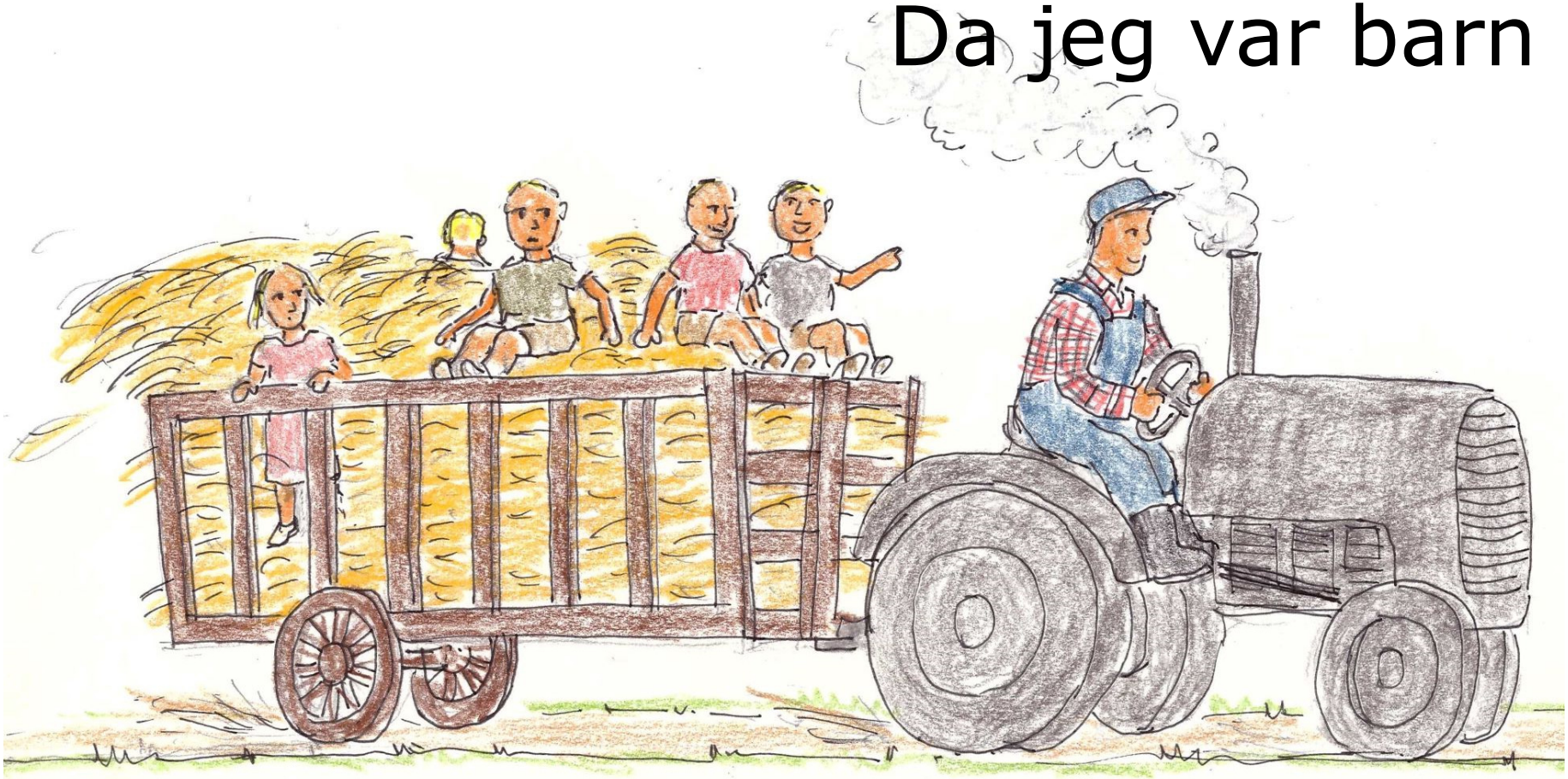

## Noen glimt av en oppvekst på 1950-tallet

slik jeg husker den

Opphavsretten  til samtlige tekster og illustrasjoner i denne bok tilhører Erling Amble.

# Til Vilde og Siri,

# og til  Anders, Trine og Arnt

(og deres barn og barnebarn)

Jeg er mange ganger blitt bedt om å fortelle fra «da jeg var liten». Det har alltid vært vanskelig å ta slikt på sparket. Så da har det blitt ett eller annet jeg er kommet på i øyeblikket. Men det finnes jo masse å fortelle. For ett års tid siden fikk jeg ideen om  samle en del sånne småhistorier, og illustrere dem.

Det er nå drøye seksti år siden jeg var barn, og det er mye som har forandret seg på den tiden.  Heldigvis er det også enkelte ting som er nesten akkurat som de var da. Jeg håper jeg her klarer å formidle litt av begge deler.

Tekstene er skrevet med tanke på at de skal leses av barn, men forhåpentligvis vil også voksne ha glede av dem.

Dette har også vært en morsom øvelse i det å tegne.  Jeg har for så vidt tegnet hele livet, men ikke på denne måten.  Jeg har slitt en del særlig med det å få figurer til å ligne på de menneskene de skulle ligne på. Det ble så som så. Jeg ber om overbærenhet fra alle som ikke er fornøyd med hvordan de er gjengitt. I den grad noen av figurene ligner litt på dem det skal forestille, beror det mest på flaks.

Stockholm/ Oslo november 2018.

Erling Amble

Dette er familien jeg vokste opp i. Bildet er tatt innunder jul 1949. Far var da 44 år, mor var 38, Anders og Trine var ni, Arnt var fire og jeg var ett år gammel.

Far var «kontorsjef» i jernvarebutikken som faren hans hadde startet omtrent femti år tidligere. Mor var hjemme med oss barna frem til det året jeg fylte åtte og begynte i annen klasse.

Vi bodde i et ganske stort og fint hus som heter «Heftyeterrassen» og som ligger på hjørnet av  Thomas Heftyes gate og Gimle terrasse.

Adressen vår var Thomas Heftyes gate 42 B. Vi hadde leiligheten i 2. etasje til venstre.

4 Inni så leiligheten vår omtrent slik ut:

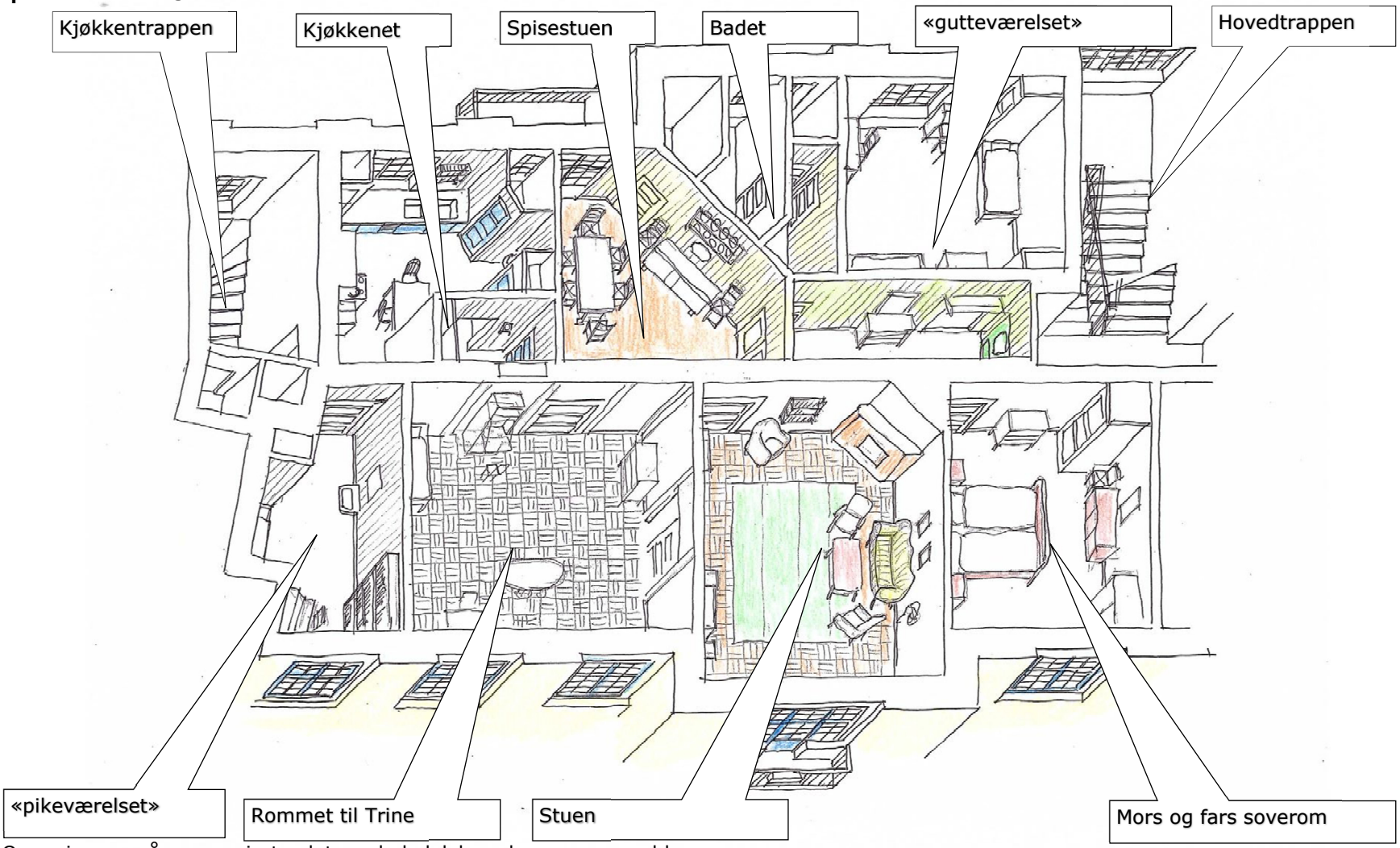


Opp gjennom årene varierte det en hel del hvordan rommene ble brukt. Til å begynne med var både «pikeværelset» ved kjøkkenet og mors og fars soverom leid ut til tanter og onkler. «Rommet til Trine» var egentlig spisestue.

Det trekantede rommet vi *brukte* som spisestue het egentlig «hallen» (men det skulle uttales «hålen», fordi det het det på engelsk).

Det var alltid far som stod først opp om morgenen og laget frokost. Da kokte han kaffe, ristet brødskiver, fant frem smør, pålegg, asjetter, kopper og glass og bar alt sammen inn i spisestuen. Vi spiste nesten alltid både frokost og middag i spisestuen. Kjøkkenet var først og fremst det stedet der maten ble *laget*.

På søndagene var frokostene litt større greier. Da fikk vanket det gjerne egg og bacon i tillegg.

Det var ofte at jeg også var tidlig oppe og var sammen med far på kjøkkenet mens han laget frokost. Jeg likte godt lukten av kaffe og nyristet brød.

Far sov bestandig som en sten og våknet alltid frisk og glad. Men mor lå gjerne våken halve natten og var ofte slett ikke uthvilt når morgenen kom. Hun var ingen morgenfugl slik som far.

Så når hun hadde muligheten for det ventet hun med å stå opp til de andre var av gårde, så kunne hun drikke kaffe i ro og mak, lese avisen og spise ristet brød med appelsinmarmelade.

Jeg var jo igjen med mor etter at de andre var gått på skolen. Ofte gikk mor og jeg ut på balkongen og vinket adjø til Arnt når han gikk.

Jeg syntes alltid det var rart å se ham forsvinne bak hjørnet på huset øverst i bakken. Hvor skulle han ? Hva var denne «skolen» de snakket om ?

Jeg ble ikke helt klok på dette. Både Anders, Trine og Arnt var borte i mange timer hver dag. Når de kom hjem var det ikke lett å få noen god forklaring ut av dem på hva det var de hadde holdt på med hele dagen.  Men de lot meg forstå at det var alvorlige saker, at på skolen ble det stilt krav, og det var ikke bare bare å komme seg gjennom skoledagene

Og når de kom hjem, var de slett ikke ferdige, da var det lekser som skulle gjøres. Det skulle både leses og skrives og regnes.

Jeg hadde forstått så mye som at skolen var et veldig stort hus, og at den lå ett eller annet sted bortenfor hjørnet på Gimle terrasse der jeg så dem forsvinne hver morgen. Det fantes en ganske stor villa et sted i nabolaget som jeg lenge trodde at var skolen. Men jeg fikk det ikke helt til å stemme, for det skulle jo være mange store barn der, og det så jeg ikke noe til.

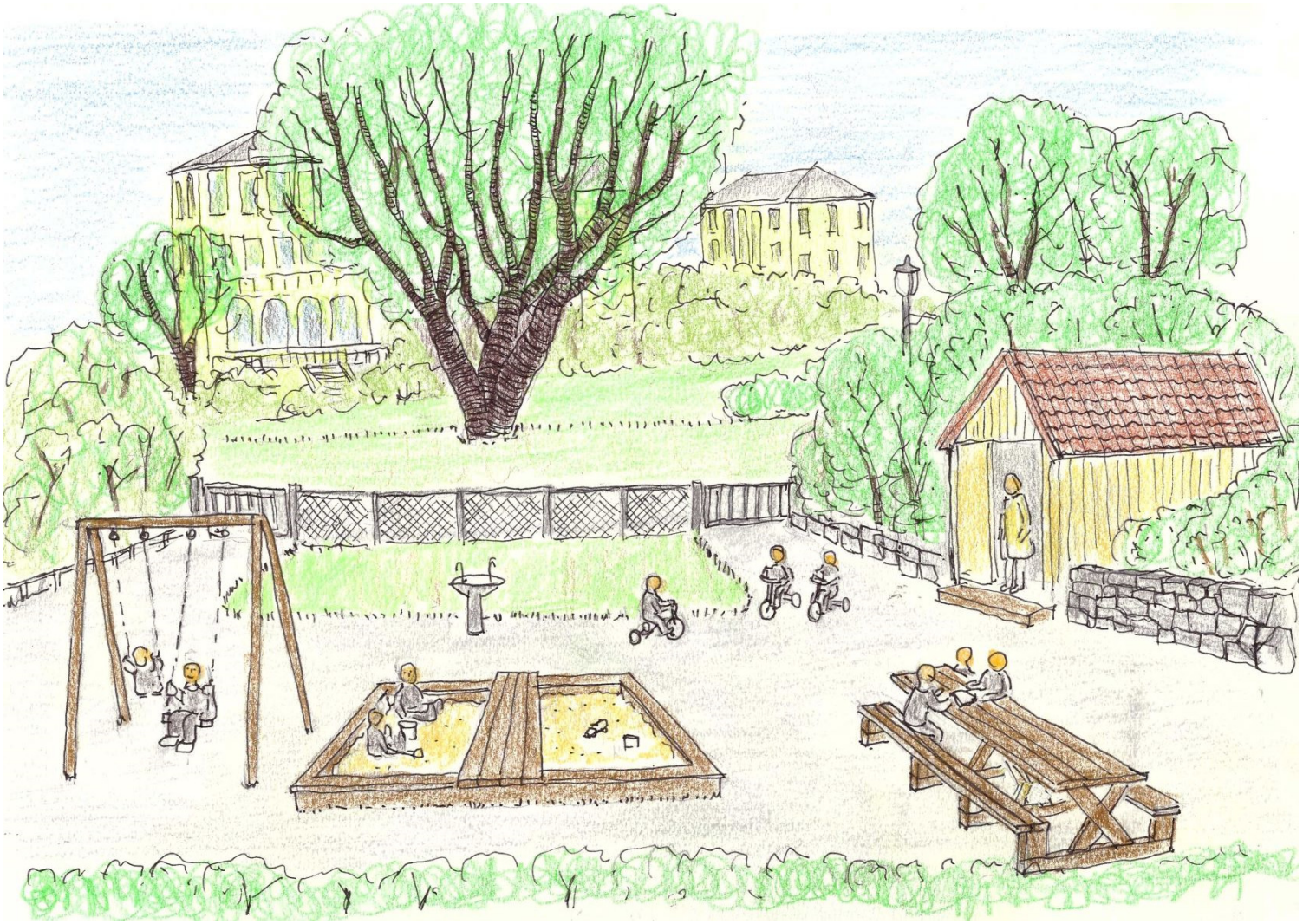

Mens de andre var på skolen var jeg noen timer i Skarpsnoparken. Det var ingen riktig barnehage, for sånne fantes nesten ikke på den tiden. Det var en «parktantepark», og de som drev den het tante Gerd og tante Ingeborg.

Alle barna kom dit med en bitte liten sekk på ryggen, der de hadde med mat og drikke. Jeg hadde en liten brusflaske med kakao, og den var pakket inn i en sokk, så kakaoen skulle holde seg varm. Jeg tror at jeg hadde med to skiver brød, en med leverpostei og en med brunost.

Vi var stort sett ute hele tiden mens vi var i parken, for det var bare et lite skur å være inne i, og der var vi bare hvis det regnet veldig mye når vi skulle spise matpakkene våre. Ellers spiste vi ute ved langbordet.

På vei hjem fra Skarpsnoparken gikk mor og jeg gjerne og handlet i butikkene i Elisenbergveien.

Hos Gustavson handlet vi frukt og grønnsaker. Det var stort sett fru Gustavson som drev butikken, herr Gustavson satt mest bak et forheng og drakk bokkøl.

Dette var en bitte liten butikk der en veldig tynn dame solgte sukkertøy, sjokolade og kjærlighet på pinne.

Dette var fiskebutikken til herr og fru Jensen. De solgte fersk fisk (torsk, makrell, sild, flyndre) som Jensen hentet på fiskehallen på Vippetangen veldig tidlig om morgenen. De hadde også hvalbiff og en tønne med nedlagt sild som luktet litt rart.

Dette var melkebutikken, her var vi hver dag for her fikk vi også brød og pålegg og slikt.

På hjørnet mot Tostrupsgate lå Smør-Pettersen som solgte smør og ost og kolonialvarer.

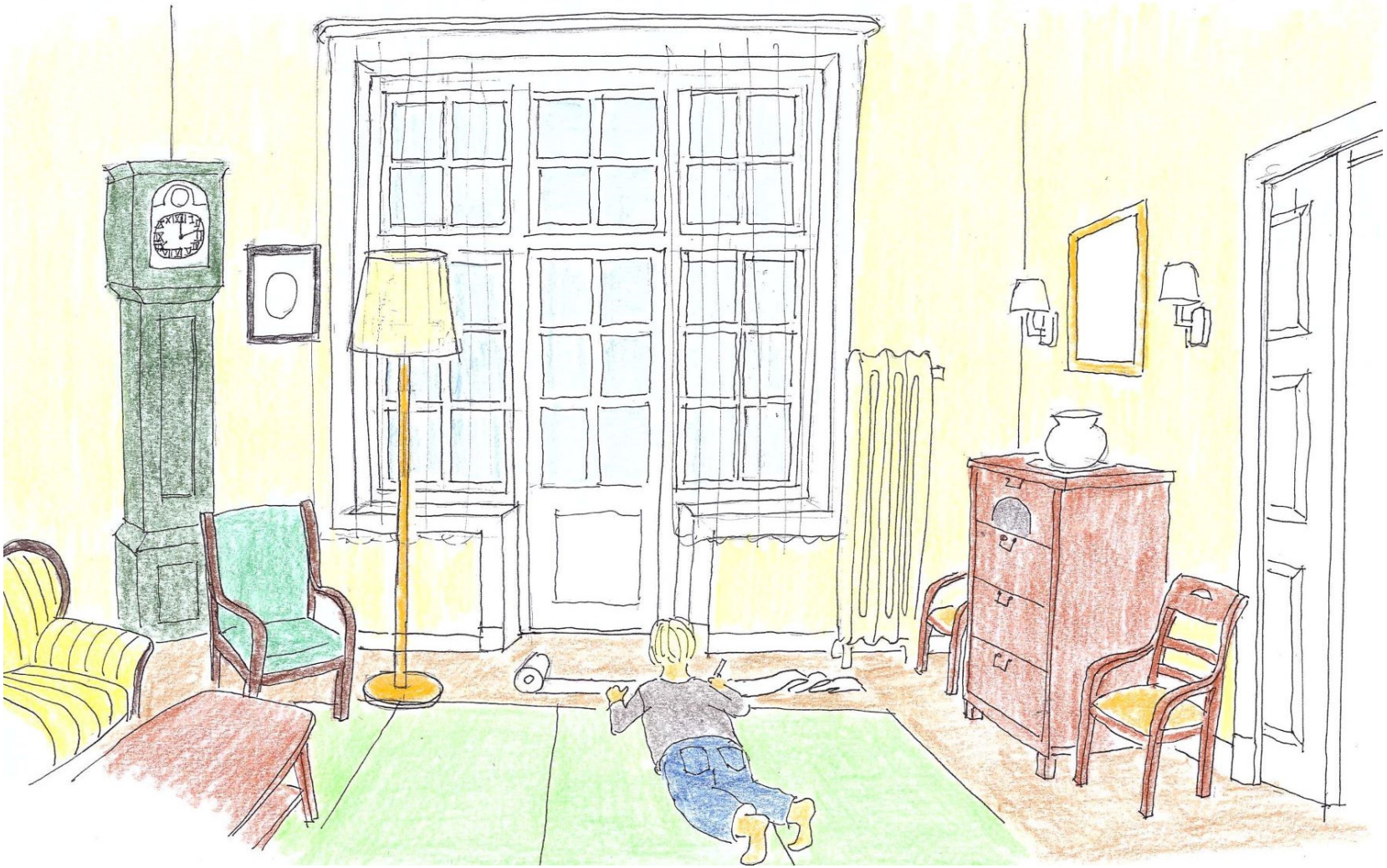

Det jeg likte aller best å gjøre når vi kom hjem var å ligge på stuegulvet og tegne. Jeg tegnet helst med kulepenn, for jeg likte at det ble tydelig, og jeg brukte mye papir. Så mye papir brukte jeg at mor og far syntes at det ble litt dyrt. Men så fant far på at han kunne ta med seg hjem ruller med innpakningspapir fra forretningen. Det passet meg bra, for et av mine yndlingsmotiv var jernbanelinjen fra Oslo til Tønsberg, og da var lange ruller et fint format.

Når jeg tegnet forsvant jeg på en måte inn i en egen verden der jeg kunne bestemme alt, finne på historier og rare dyr og mye annet.

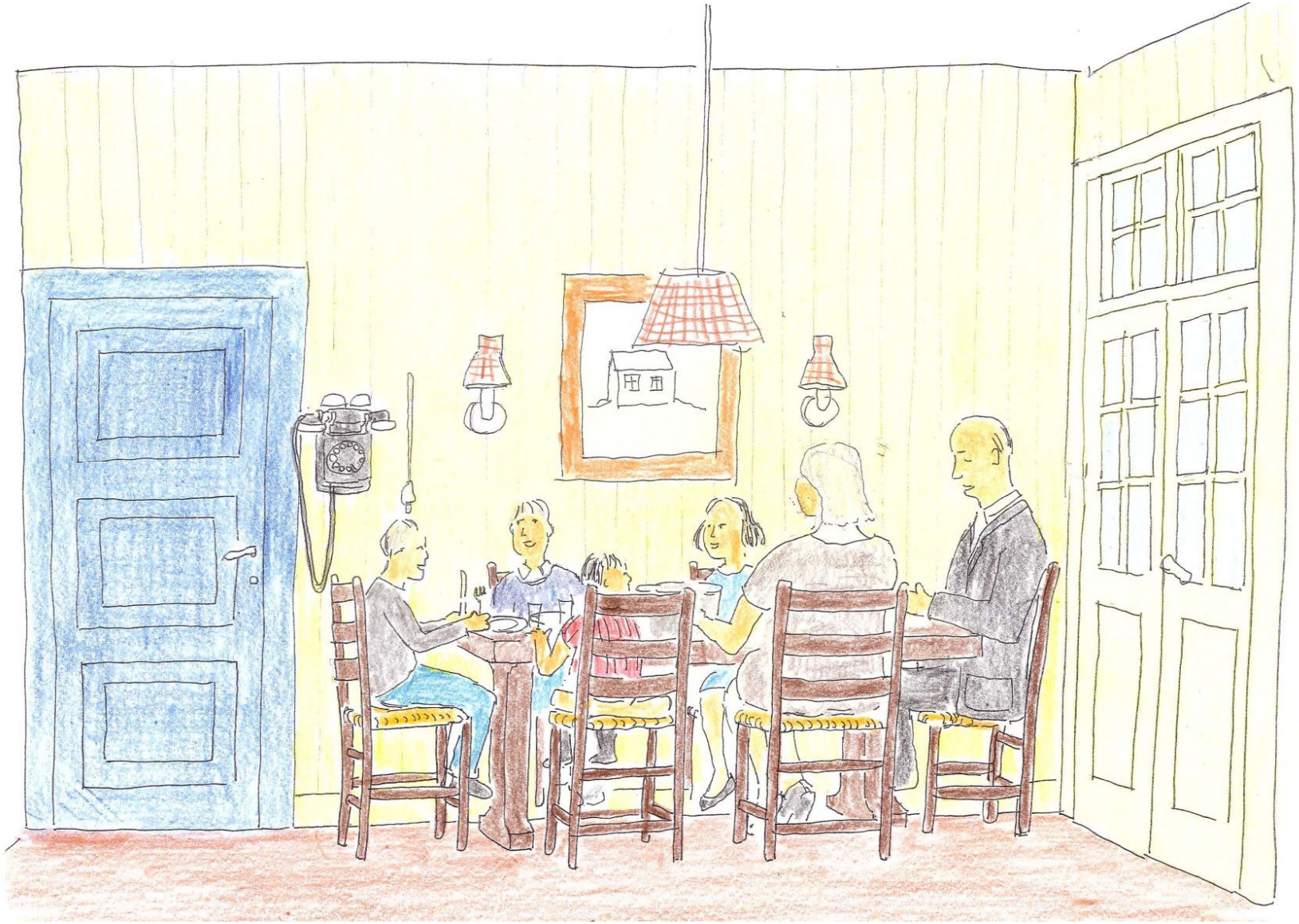

De fleste jeg kjente spiste middag tidligere enn vi gjorde hjemme hos oss. Vi måtte vente til kvart på seks, for først da kom far hjem fra kontoret. Da satt vi alle seks rundt bordet, og det ble snakket nokså mye.

Hver fredag spiste vi risengrynsgrøt, Til lørdag og søndag vanket det ofte svinestek, eller også et ovnsstekt «brød» av kjøttdeig med diverse tilsetninger. Det ble skåret i skiver og spist med kokte poteter og brun saus til.

Ellers spiste vi stekt blant annet stekt sild eller makrell, fiskepudding, fiskekaker, hvalbiff, blodpudding og lungemos. Etter hvert dukket også spagetti med kjøttsaus opp.

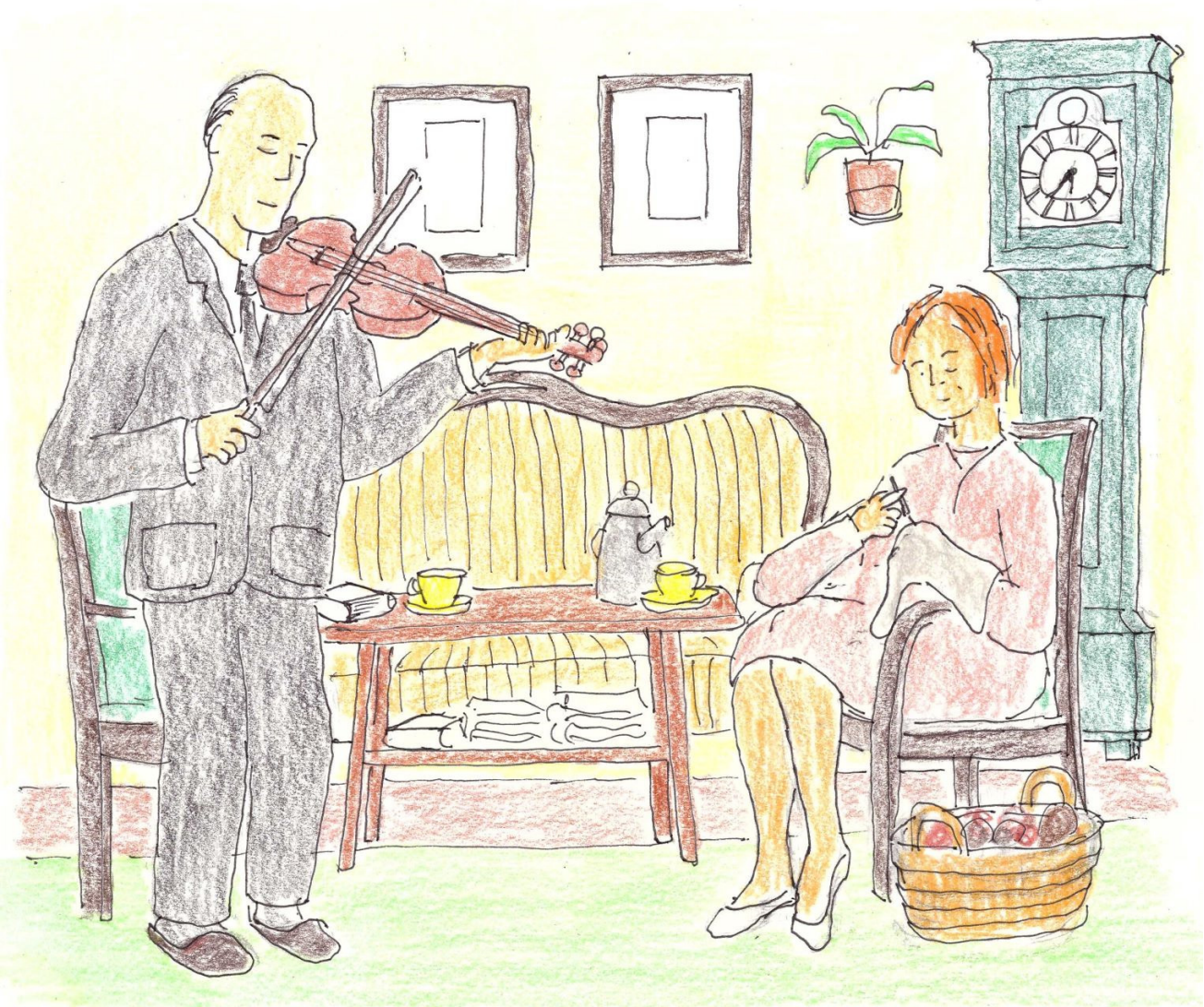

Etter middag gikk mor og far og la seg for å hvile middagslur, og etter det satte de seg i stuen og drakk kaffe. Da leste de gjerne aviser eller de satt med nesen i hver sin bok.

Det var ikke hver kveld, men iallfall flere ganger i uken at far fant frem fiolinen og gikk rundt i stuen og spilte. Han var veldig glad i klassisk musikk, særlig i Mozart. Jeg tror at det var en skuffelse for ham at ingen av hans fire barn viste noen interesse eller talent for sang og musikk.

*Det er egentlig Theodor Kittilsen som har tegnet trollet med tre hoder. Men den tegningen som er her er en som søsteren til far, tante Ingeborg, har gjort en gang på 1940– eller 1950-tallet. Hun har tegnet av bildet som Kittilsen hadde gjort i den boken som far leste fra.*

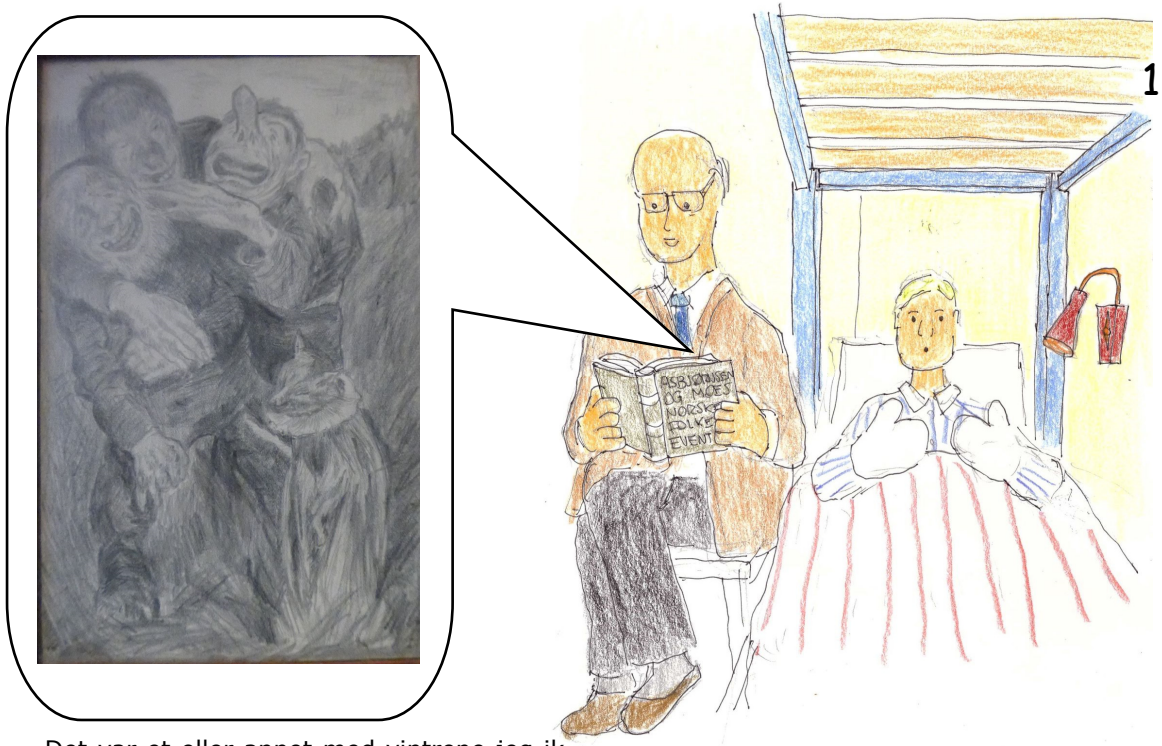


Det var et eller annet med vintrene jeg ikke tålte, for da fikk jeg alltid masse hudsprekker på hendene. Det het eksem og var litt vondt. For å motvirke smurte mor hver kveld hendene mine inn med en fet salve og viklet dem inn i bandasjer. Jeg hatet å få på de bandasjene.

For øvrig gikk kveldsritualene ut på å be aftenbønn, og å få lest eventyr. Aftenbønnen var det først og fremst mor som var opptatt av, far tok mer lett på det. Det varierte litt, men oftest var det en regle omtrent som denne:

Kjære Gud jeg har det godt

Takk for alt som jeg har fått

Gud bevare far og mor

og alle barn på jord.

For meg var eventyret det viktigste. Det varierte også en del, men det vanligste var at far leste noe fra Asbjørnsen og Moes Folkeventyr. De handlet om Askeladden og de dumme storebrødrene hans, om konger og prinsesser og først og sist om troll, troll som var store som fjell og dumme som brød. Av og til kunne historiene være nokså blodige, de som ikke lyktes i å målbinde prinsessen fikk gjerne skåret tre renner i ryggen og strødd salt og pepper i, og det var mye hugging av hoder av trollene og slikt. Jeg elsket å høre de historiene.

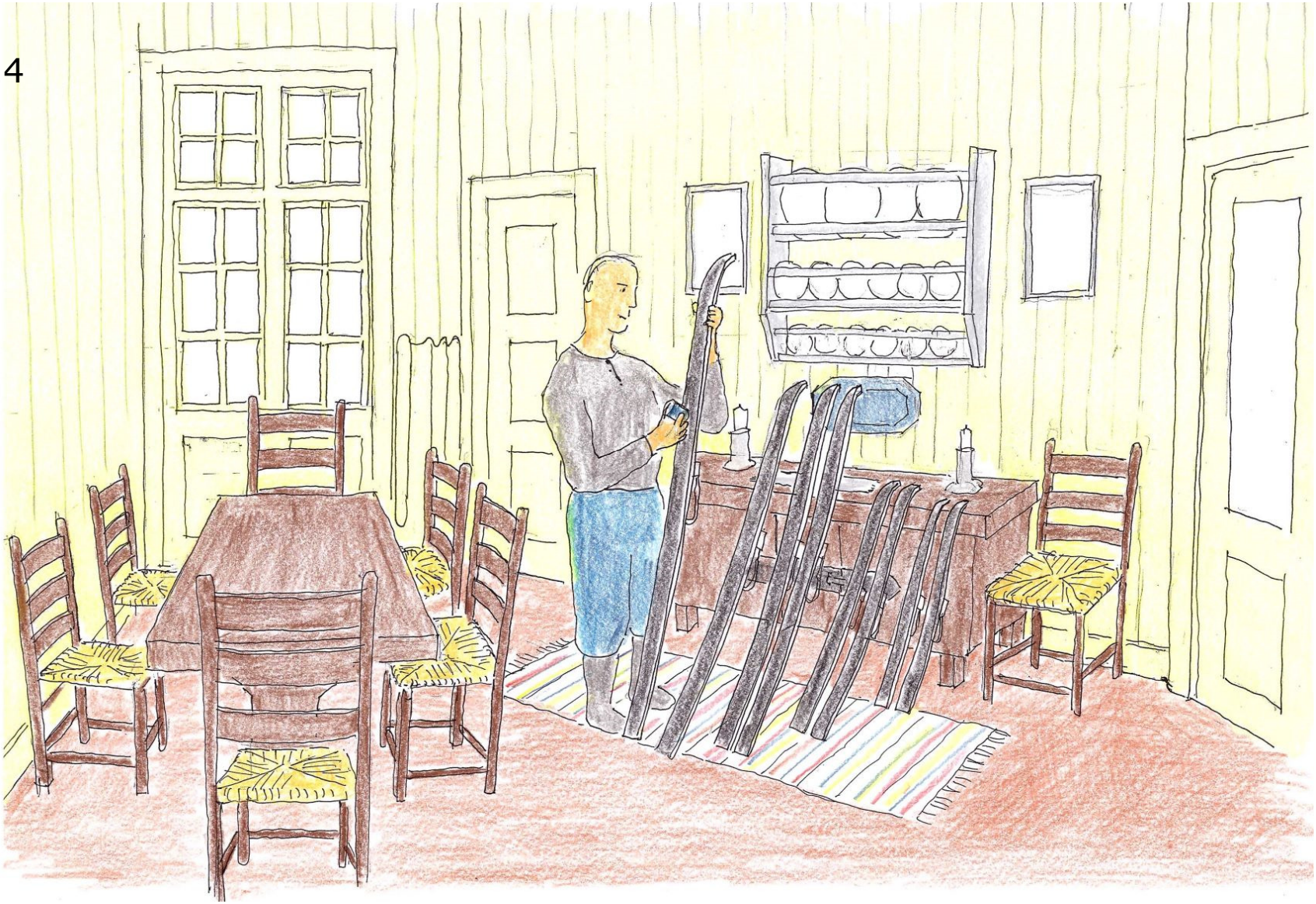

Om vinteren skulle vi ut på ski nesten hver søndag.  Da gikk far ned i sportsboden rett etter frokost og hentet opp skiene våre for å stå og smøre dem i spisestuen.

Jeg kan tenke meg at mor egentlig ikke syntes at det var en veldig god ide at han skulle smøre dem i spisestuen, men uansett så var det vanligvis der han gjorde det.

Det var vanligvis veldig mange mennesker som ville reise med Holmenkollbanen opp til Frognerseteren på sånne søndager. Ofte var det lang kø på Majorstuen stasjon. Og alle hadde med seg ski og staver. For at det ikke skulle bli altfor fullt inne i vognene, var det hengt på stativer på utsiden av dem der vi skulle spenne fast skiene. De ble gjort fast med noen solide lærremmer, og det skulle være to par ski i hver rem, sånn var reglene, Men stavene fikk vi lov å ta med inn i vognen.

Selv om alle spente fast skiene utenpå vognen, ble det oftest veldig fullt inni den. Så ofte måtte vi stå hele veien opp til Frognerseteren, og det tok en drøy halvtime. På toppen av det hele var det veldig mange som røkte der inne, for det var ikke blitt ulovlig ennå. Så luften inne i vognen ble nokså dårlig etter hvert som vi ble fraktet oppover.

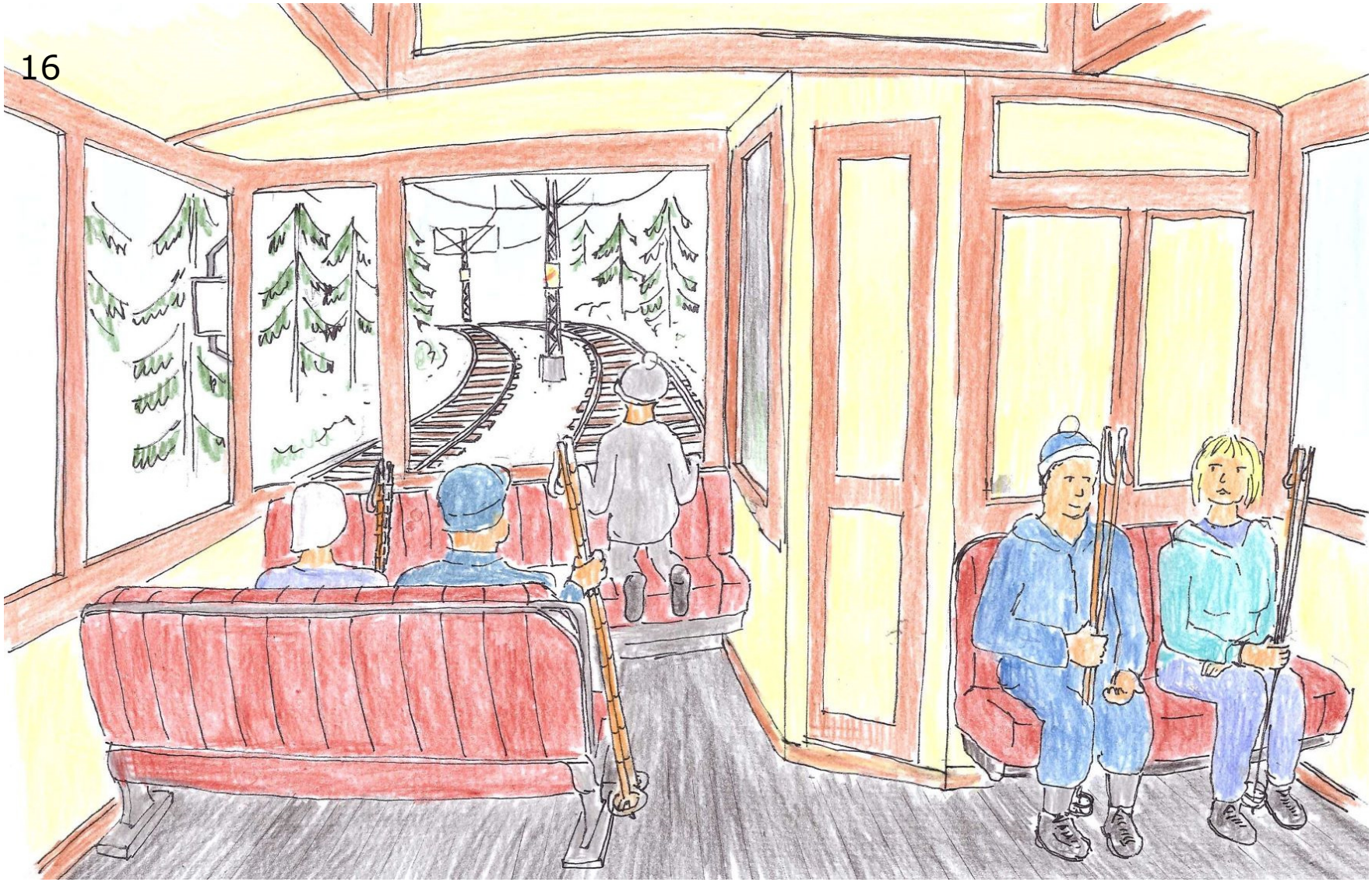

Men det var ikke alltid det var like fullt, og hvis jeg var heldig fikk jeg plassen helt foran i vognen, der jeg kunne sitte og se trikkeskinnene foran oss etter hvert som de forsvant inn under trikken.

Og gjennom et lite vindu til høyre gikk det an å titte inn til trikkeføreren og se hvordan han styrte trikken. Men han hadde en rullgardin foran det vinduet som det hendte at han trakk ned hvis han ikke likte å bli sett på mens han arbeidet.

Jeg gikk på Tomm Murstads Skiskole i Frognerparken. Jeg måtte først lære meg å gå på ski uten staver, for sånn var det på den tiden.

Om søndagene var det ofte slik at Trine gikk en kortere tur med meg, mens mor og far fikk gå en litt lengere tur uten barn. Hva Anders og Arnt gjorde vet jeg ikke,

Jeg tror jeg var seks år da fikk jeg være med mor og far til Skjennungstua første gang. Det var nesten en halv mil fra Frognerseteren, og det var lange bakker både opp og ned for å komme dit.

Jeg var veldig stolt første gangen jeg kom frem til Skjennungen. I belønning fikk jeg både cola og bolle med rosin enda det ikke var lørdag.

Siden fikk jeg være med mor og far dit nesten hver søndag, og senere, når jeg ble større, gikk vi lenger inn i skogen, til Blankvann og Kobberhaughytta.

Når jeg ble enda større gav jeg meg til å utforske store deler av Nordmarka, og oppsøkte de mest avsidesliggende steder for å ta Skiforeningens «kjentmannsmerke» og «distansemerke» . Og alt startet med turen til Skjennungstua da jeg var seks år.

Det året jeg fylte fem år kjøpte far en liten seilbåt. Det var en åpen snekke med firkantet storseil. Han var veldig stolt og glad for å ha skaffet seg egen båt.

Det viktigste jeg lærte av dette er at det er forferdelig mye arbeide med å ha båt. Særlig om våren når den skal settes i stand før den kan settes ut i vannet.

Så snart skiføret begynte å bli dårlig ute i april en gang, ble det båtpuss som stod på programmet om søndagene. Det var spennende å være på småbåtslippen på Sjølyst, med alle båtene og de forskjellige menneskene som holdt på med dem, og lyder og lukter jeg ikke hadde opplevd før. Jeg ble etter hvert likevel lei av å pusse båt hver eneste søndag hele våren.

Men det er klart, når vi først hadde gjort alt det som måtte gjøres og vi hadde fått snekka på vannet, så kunne vi dra på seiltur, og det var moro. Jeg likte særlig godt å sitte helt foran i båten og se hvordan den skar seg gjennom vannet og laget skum. Til å begynne med var det litt skummelt at båten la seg over til siden når vinden kom derfra, men det vennet jeg meg til.

Om sommeren tok vi snekka ut til Tjøme og seilte med den der. Men vår og høst seilte vi omkring i indre Oslofjord, gjerne utover til Middagsbukta og andre steder ute i Asker og Bærum.

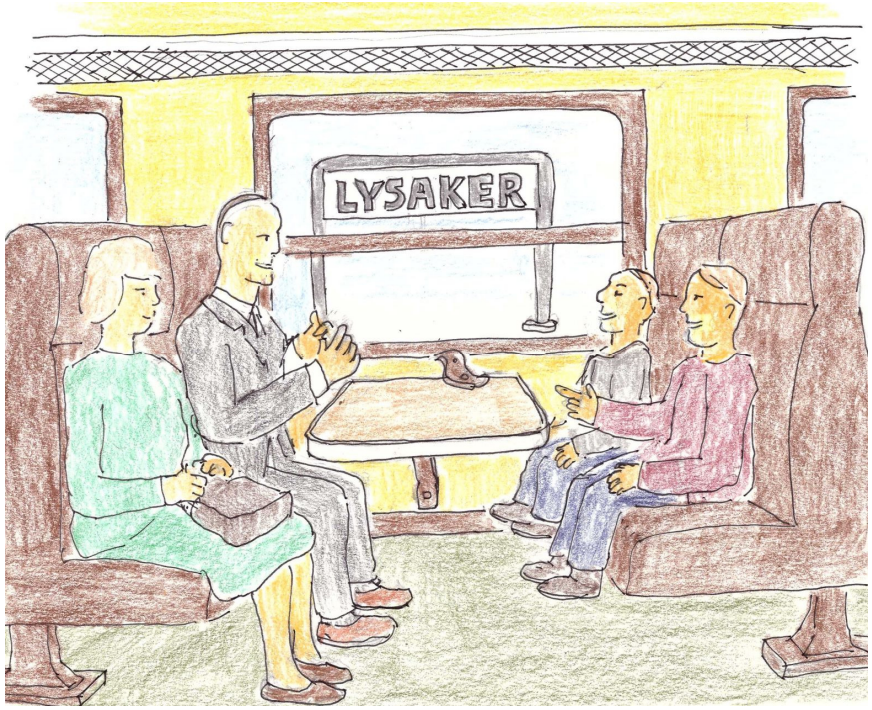


Om våren og høsten, når det ikke var skiføre, og vi heller ikke skulle pusse båt, hendte det ofte at vi dro ut til Blommenholm om søndagen. For å komme dit reiste vi med tog fra Skarpsno. Jeg husker at far satt og prøvde å finne på morsomme ting å si om stasjonsnavnene, at det på Skøyen bare fantes skøyere, og at de hadde sysaker på Lysaker, Mye rart på Myra osv.